

אין קבע לפרשיות

מאת: אדם אריאל

ויהי בימי מגיפת הקורונה בעת סגור שערי בית תפילתנו וייבטל התמיד יום ולא יצא איש מפתח ביתו עד תום המשחית מעלינו ומארצינו, רבו הצמאים לדבר ה' אשר מעל ומעבר לשלשת ימים הלכו בלי מים, ושאלו ודרשו מה תקנתם בפרשיות התורה שבוטלו. ושלא יהא התורה משתומם ודורש אין לה, באתי אני הקטן לדרוש ולדון בסוגיא מורכבת וסתומה להעמיד הדין על בוריו ולהחזיר כבוד לתורה.

הנה, מעט כתבו בזה הראשונים. שאלתנו הובאה בראשונה בספר אור זרוע, והובאה משם בקיצור נמרץ על ידי מהר"י ווייל ובספר האגודה, ומשם נדונה בתשובת מהר"ם מינץ, ונראה כל אחד ממקורות חשובים אלו בעתו, אבל ראשית נפרט השאלה המרכזית בסוגיא.

אם נבוא לקרוא פרשיות שנתבטלו בשבוע הבא, זה יקרה מאחד משני טעמים. או שיש פה דין של תשלומין בזמן החיוב הבא כדוגמת תפילה, או שאין זמן קבוע לכל פרשה ואם לא קראו בשבת אחת יקראו לשבת הבאה ממקום שפסקו, ואם ירצו לסיים את כל הפרשיות עם ציבורים אחרים אזי ידאגו לחבר פרשיות יחד כדי לסיים בזמן הרגיל.

אחרון אחרון חביב. מסתבר מאוד שאין זמן קבוע לכל פרשה, שהרי ידוע דבמעברא סיימו התורה בג' שנים ואין פוצה פה ומצפצף. ואף שמנהגינו לסיימה בכל שנה ושנה, הנה רבו בזה המנהגים איזה פרשיות לחבר ולהפריד בשנים פשוטות ומעוברות. ומפורש בגמרא מגילה ל'. שהיה מנהג שאירע פרשת שקלים בשבוע בו קוראים כי תשא עצמה, וזה לא יחול כן לעולם למנהגינו. וידוע מנהג פרובנס להפריד סדר משפטים לחצאין, המשתקף בספר החינוך בפרשת אם כסף. מנהג זה שמר על הסימן סגרו ופסחו לקרוא סדר מצורע בשבת הגדול בשנה מעוברת המתחילה ביום חמישי. ועיין בספר המחכים (סדר הפטרות) שהעיד על מקומות שמחלקים פרשת פקודי בפסוק ותכל במקום לחלק פרשת משפטים. ועיין בארחות חיים (הלכות קרה"ת סג) שהעיד על כמה כרכים גדולים שמחלקים סדר כי תשא במקום משפטים, כמה מהם בפסוק ויפן משה וכמה מהם לקמן בפסוק ראה אתה. וגם עיין בקרית ספר להמאירי (א:ה:א) על מקומות שלא רצו להפסיק באמצע מעשה העגל

* ולא לה ייקראו בברכות התורה על עוזרם את תורת: מו"ר הרב דניאל צבי למש' פלדמן אשר אסף את העם באורו ובסעודו ומו"ח הרב שלמה זלמן הלוי אשר נתן להם מים ואין מים אלא תורה, ואז אשר על ידי היקר הרב שאול שליט"א אשר דיקדק אחר כל קוץ וקוץ בדבריי להעמידם על תילם. ויהי רצון שלא תצא תקלה מתחת ידי.

וחלקו במקומו פרשת תרומה בפסוק ואת המשכן או פרשת תצוה בפסוק וזה הדבר. ועיין גם בספר העיבור (לר' אברהם בן חייא הנשיא ב:י) שיש שחלקו במקומו פרשת וירא ושיש מקומות המחברים פרשת שלח עם פרשת קרח בשנים שבהן אנו מחברים פרשת חקת עם פרשת בלק (ובאבודרהם בסדר הפרשיות איתא לחבר שלח עם קרח ברוב השנים במקום לחבר מטות עם מסעי). ובתיקון יששכר (במאמר שנת הכז) העיד על מקום שמחלק פרשת מקץ לשנים בפסוק אם כנים אתם, ועל מקום שמסיים פרשת וארא לפני מכת ברד ולא לאחריה (ונמצא הסדר הבא שמו פרשת השכם שאכן ידוע מכמה כת"י עתיקים ואכמ"ל). ובמאירי העיד גם על מקומות אחדים שחלקו תרומה תצוה וכי תשא בכל שנה מעוברת כדי לשמור אף על סימן פקדו ופסחו לקראו סדר צו בשבת הגדול בכל שנה, וכן העיד על הנוהגים לחבר בהר עם בחקתי במקום חקת עם בלק בשנה מעוברת שחל שבועות בשבת. ובהשלמה למחזור וויטרי הביא לוח למנהג שמחלק תצוה כי תשא ויקהל (בפסוק ויעש בצלאל) ופקודי כדי לשמור על פקדו ופסחו, וגם שהעדיף לחלק תצוה במקום אפילו לחלק ויקהל מפקודי, והעיד על רבינו תם ששינה מנהג צרפת מדעתו שלא לחלקם ואפילו במעוברת כדי לאפשר למטות ומסעי אי פעם להיפרד. ועד היום הזה יש מאחינו בני תימן החוצים פרשת חקת בפסוק ויסעו מקדש, חציו עם סדר קרח וחציו עם סדר בלק, במקום לחברו כלו עם סדר בלק כמנהגינו בשנים ההן, וגם יש מהם שעושים זאת בכל שנה אשר למנהגינו מחברים מטות עם מסעי. ובכית דינו של שלמה (או"ח יב, עיין שם באריכות) העיד על המנהג בחלב לחבר פרשת קרח עם פרשת חקת ברוב השנים, וכן נוהגים עד היום הזה כמה קהילות יוצאי חלב. וגם בימינו כשחג הפסח מתחיל בשבת או חג העצרת ביום הששי יש מנהגים שונים בין בני א"י ובני חו"ל וקשה להעניק לפרשה אחת דין של חובת היום עצמו. נראה אפוא מכל הני מנהגים שונים שאין קבע לפרשיות וכל צבור ידאג לסיים את כולן בשנה אחת לפי מנהגי אבותיו ומקומו.

וכן משמע מהרמב"ם שהביא תקנת משה והלכות קריאת התורה בפרק י"ב מהלכות תפילה ואח"כ הביא בפרק י"ג מנהגי הפרשיות. וכן מפורש בשו"ת חזוה התנופה (קיצור תשובות הרא"ש המלוקט ע"י ר' משה תלמידו, המובאים כמה פעמים להלכה בבית יוסף, נדפס לראשונה מכת"י ע"י החיד"א בגליון ספרו חיים שאל ח"ב) וז"ל סימן נד:

חילוק הסדרים וחיבוריהם הוא כדי שתעלה קריאת כל התורה בשנה אחת ולכן כל חכם בעירו או בארצו חיבר והפריד הסדרים כפי הסדר שראה שהוא הנאות ואין הסדר ההוא הלכה קבועה רק מנהג ואינו חובה

ואכן כן כתב האור זרוע (ב:מה) ראש וראשון בדיון הזה וז"ל:

מעשה היה בקלוניא באחד שקבל בשבת הראוי לקרות פרשת אמור אל הכהנים ועיכב תפלה וקריאת תורה כל היום וכשהגיע [שבת] הבאה צוה ה"ר אליעזר בר' שמעון זצ"ל להתחיל בפרשת אמור אל הכהנים ולקרותה וגם בהר סיני הראויה להקראות באותה שבת ושלא לדלג פ"א מן התורה לפי כי מימות משה רבינו נתקן לקרות התורה בפרשיותיה ולהשלימה בכל שנה ושנה כדי להשמיעה לעם מצות

וחוקים ואין לך לומר כיון שעבר זמן קריאתה הלכה לה אותה פרשה לפי כי אין קבע בפרשיות לקרות פרשה זו בשבת זו וזו בשבת זו אלא כי כן נסדרו הפרשיות וראיה לדבר שאם יארע יום [טוב] בשב' ודוחין הפרשה של אותה שבת מפני פרשה של יו"ט הלא מיד בשבת הסמוכה ליו"ט חוזר למקום שפסק ולא אמרינן הואיל ונדחת תדחה. ותו דאפי' תימא יש קבע בשבתות בקריאת הפרשיות אפ"ה אין לנו לבטל ולדחות אותה הפרשה שלא נקראת בשבתה אלא לשבת הבאה חוזרין וקורין אותה דתניא בפ' החליל בראשון מהו אומר הבו לה' בני אלים וגו' בשני מהו אומר ולרשע אמר וגו' בשלישי מהו אומר כו' אם חלה שבת להיות באחד מהם ימוטו ידחו פי' אם חלה שבת להיות באחד מהם ודחו שיר המועד מפני שיר של שבת ימוטו ידחה [שהוא] שיר האחרון מפני כי באחד בשבת יאמרו שיר שהיה ראוי לומר אתמול בשבת. ולא יאמרו שיר של אחר השבת [עד יום ב'] נמצא האחרון דחוי אלמא דאין מדלגין סדר השיר וכ"ש סדר הפרשיות שהיא תורת יוצרנו חקים ומשפטים שאין לדלג. וא"ת אי מהתם דון מינה ומינה דמה התם שיר האחרון נדחה אף כאן הפרשה אחרונה תדחה. לא היא דגבי שיר היינו טעמא דכיון דקי"ל דאין מדלגין סדר השיר הא ודאי [א"א] בע"א אבל הכא בסדר הפרשיות התורה כי להשלים התורה אנו באים בכל שנה ואם יותר לנו הפרשה בין מחמת שנה פשוטה בין מחמת יו"ט שחל להיות בשבת ודחה אותה סדר פרשיות בין מחמת כל דבר שלא נקרא אותה פרשה הראוי לקרותה יקראנה בשבת אחר ולא ידלגנה אלא יקראו שתי פרשיות כאחת ויתקנו בזה את אשר חסרו שאם ידלגו הרי חסרו קריאתה על מגן. ואין לומר שאין לקרות משום טורח צבור דהא אמרי' במס' סופרים שאפי' בעבור פסוק אחד חוזר וקורא כל הפרשה כדפרישית לעיל ולא חיישינן משום טורח צבור וכ"ש לכל הפרשה שאין לחוש לטורח צבור כאשר אנו עושים ברוב פרשיות שאנו קורין שתיים ביחד כשהם מרובים על שבתות השנים וכך הוא מצוה מן המובחר.

ברור אפוא שסברת ראב"ש היה שאין קבע לפרשיות ולמה יבטל האחד מפני חברו. מוטב שיבטל מנהג המחברים הנוהג באותו מקום ולא יבטל סדר אחד מהשמיע את העם חקיו ומצוותיו. ועוד הוסיף שנידוננו דומה ליו"ט שחל להיות בשבת שפשוט וברור שאף שלא קוראים סדר השבוע ביו"ט מתחילים ממקום שפסק בשבוע הבא ולא מדלגים פרשה שלמה חקים ומשפטים מתורת יוצרנו. ואף אם תמצי לומר שיש קבע לפרשיות, יש גם קבע לשירים במקדש ואעפ"כ נדחו ליום הבא ולא בוטלו בכדי לשמור על הסדר. ובפירוש חז"ל לקרוא הכל אע"פ שיש טירחא דציבורא. (ויש להעיר שכלל השלמת הפרשיות בכל שנה ושנה עם תקנת מרע"ה אך צע"ג ממנהג מערבא המוזכר בתלמוד בבלי ונראה פשוט שהפריז על המידה בכוונה ולא דק.)

תשובה זו מוזכר ומושם למעשה ע"י מהר"י ווייל (סימן סו):

בערפורט היו הקהל בחרם של הגלחו' בשבת פרשת נשא שלא קראו הסדר' ובשבת פרשת בהעלותך ציויתי לקרות נשא ובהעלותך וכן יש בידי תשובה איך שאירע מעשה בקולוניא שבטל אחד את התמיד בשבת פרשת אמור ובשבת פרשת בהר הורה רבי אליעזר בר שמשון לקרות אמור ובהר והאריך בראיות והתשובה בא"ז בהלכות שבת:

פסק זה הובא בקצרה בספר האגודה, שהוא היה ספר נפוץ ביותר מספר אור זרוע בימי הראשונים, והובאו דבריו הרבה בספרי ההלכה ובבית יוסף. וזה לשונו הטהורה בשלימותה

בספר אור זרוע אם בטלו בשבת התמיד ולא קראו הפרשה יקראו הפרשה בשבת הבאה שתי פרשיות

וכדרכו בקודש מביא פסקים בלי טעמים ובירורים. סיכום זה ביסס לפסק אחר של מהר"ם מינץ (שו"ת סימן פה) בנידון אחר אשר קרה בימיו שכמה מחברי הבית כנסת לא סיימו את סדר פקודי בשבת ויקהל-פקודי מחוברים. מהר"ם מינץ שילל יישום פסק האגודה בנידונו מכמה טעמים [חלקם לא שייכים לעניננו וע"כ דילגתיים] וז"ל

מה ששאלת, על מעשה שאירע ק"ק ווירמש, בשב' פרש' החדש שהיא ויקהל ופקודי מחוברים לקרות יחד, ונקראו ששה גברי כדינא, וכשהחזן קורא השביעי להשלים הספר נפל תגרא בין שני גברא, עד שהס"ת מונח' בטיל', ונמשך זה כנגד ב' שעות שלא יכלו להשוותן איזה מהן לקרות לשביעי לסיום הספר, עד שהלכו כמעט כל הקהל חוץ לב"ה, ולקחו עמהם ס"ת מתוך ארון הקדש והלכו לב"ה של בחורים, שקורין צומ"רש, ושם קראו שביעי והשלימו הסידרא כתיקונים, ולא נשאר בב"ה של עיר, רק ד' או ה' אנשים אותם בעלי מחלוקת וצירופה. ועתה אתם מחולקים איך לקרות בשבת אח"כ, בשבת של ויקרא, יש מכם שדעתם נוטה לקרות לשבת שבא פ' ויקהל ופקודי עם ויקרא, ויהיב טעמא למלתא כיון שלא נשלם הסדר בשבת שעבר באותו ב"ה ובאותו ס"ת, כי אם בס"ת אחרת, ונ' כאלו ס"ת ראשונה פגומה, וכן לא חשיב השלמה מה שקראו בב"ה הבחורים, כיון דלא קראו כל ס"ת בחד ב"ה, לכן צריך לקרות בשבת הבא ויקהל ופקודי עם ויקרא. ועוד, השהייה בין ששי לשביעי הוי יותר מכדי לגמור את כולה, ואע"ג דפסק גבי מגילה, אפי' אם שהה כדי לגמור את כולה יצא מ"מ אפשר גבי קריאת התורה חמור טפי ולא יצא, והשהי' היה בכפליי' ויותר בכדי לגמור את כולה, כי הפסק היה כנגד ב' שעות. כך דעת השואל. ויש דעתו נוטה דדיי בזה שהשלימו קריאתו בב"ה של בחורים, לכן א"צ לקרא ולחזור ויקהל ופקודי עם ויקרא בשבת הבא, עכ"ל השאילה.

נ"ל דאין לקרות בשבת הבא ויקהל ופקודי, רק מתחיל סדרה דשבוע דהוא ויקרא. מכמה טעמים, חדא מה שהשלימו הסדרה ושהו יותר מכדי לגמור את כולה, בזה אין נפקות' ויצאו ידי קריאה [...]

ומאי דיהיב השואל טעמים למילת', כיון דלאו באותו ס"ת נקרא, לכך נראה כאילו ס"ת ראשונה פגומה, זהו נתינת טעם לפגם ומבלי לב ועיון. הא ע"כ אינה פגמיה, דאל"כ אינו רשאי לקרות בה ויקרא בשבת הבא [...]

והנה אמינא אפ"א אם לא סיימו הספר בב"ה של צומריש, ולא יצאו ידי קריאתה דיומ' באות' שבת, מ"מ אין שייך לקרות בשבת הבא ג' סדרו', ויקהל ופקודי עם ויקר'. כי דין זה לא מצינו כ"א בסא"ז ומייתי לה באגודה פ' הקורא וז"ל בא"ז אם בטלו בשב' התמיד ולא קראו הפרש', אז יקראו בשבת הבאה שני פרשיות עכ"ל. הנה לא כתוב רק אם ביטל השבת אחד התמיד, אז יקראו בשבת הבאה שני סדרות, אבל לא כתב אם ביטול ג' או ד' שבתו' יקראו כל אות' סדרות בשבת א', וכן מסתברא דאל"כ אין לדבר סוף. מעתה שק"ק מה שייך לעשות חצי תקנת', רק אמר דווקא שבת אחת, לימא שתי שבתות או ג' דמ"ש שבת אחת משני'. לכן נ"ל דווקא שני סדרו' יקראו יחד אם יתבטל קריאות' שבת, כיון דבלאו הכי מצינו לפעמים שקורין ב' סדרות בשבת אחת, בשנת פשוטו' דהרבה סדרות מחוברות, אבל אם נתבטל ב' שבתות אין קורין בשבת הבא ג' סדרות, דלא מצינו שום דוכתי שקורין ג' סדרות בחד שבת, א"כ הכי עובדא דידן אם באת לקרא מה שלא נקרא בשבת שעבר, היה צריך לקרות ג' סדרות ויקהל ופקודי עם ויקרא, וזה לא מצינו, ואין בזה שום דיעה ולא תקנה לקרות בשבת הבא ג' סדרות. וכן משמע לשונו וז"ל יקראו בשבת הבאה ב' פרשיות עכ"ל, וקשה ה(ו)א לפעמים נמצאו ג' פרשיות כשהיו שתי סדרות דבוקות בשבת שעבר, והכי ה"ל לומר' יקראו בשבת הבא כל סדרות שראוי לקרא בשבת שעבר עם סדרה של שבת וכה"ג, דזה הוי משמע בין שיהיה בשב' שעבר חד סידרה בין יהיו ב' סדרות, אע"כ לכך קאמ' דוקא ב' פ' ולא כשיהיה ג' סדרות, כגון דלא היו דבוקות בשבת זה, אבל היו דבוקות בשבת שעבר אין לו תשלום. מ"ת א"כ מ"מ הכא עובדא דידן דנקר' פקודי לחודיה עם ויקרא, זא"ק כיון דויקהל ופקודי היו דבוקים באותן שבת שעבר, והוי כמו חד סידרה לאותו שבת והוי שניהם חיובה דיומא, לכן אין סברא כלל לחלקם ולקרות בשבת הבא חצי חיובה דיומא שעבר (הוי) הוי חצי תשלום והוי כמאן דליתא.

ועוד יש גריעותה הכא, כיון דפקודי הוי סיום הספר, אין סברא בשבת אחד לקרות מספר לספר, דזה לא מצינו בשום דוכתה, ובפרט למנהגיננו דאנן נהגינן כשיש ב' סדרות דבוקות אז חד גברא קרי סוף סידרה ראשונה ותחילת סידרה שנייה יחד, ויפה מנהג' כדי שלא להפסיק בין סידרה לסידרה כדי שיהא נרא' כאלו הוא חד סידרה, א"כ כי קורין הכא פקודי עם ויקרא אז היה צריך לקרות לחד גברא סוף פקודי ותחילת ויקרא, [אין] זה מן הנכון לקרות מתרי חומשי לגבר' חד לחברם יחד, כי תיקון סופרי' להפרידם בארבע שיטי' שיש חלק בין חומש לחומש כדאיתא במסכת סופרים. וכן אנו נהגיננו דלאחר סיום הספר עונים הקהל בקול רם חזק, וטעמא של אותו מנהג, כמו שכתב אחר כל פרק או אחר סיום המסכת הדרין עלך,

כלומר מאחר דסיימו הפרק או המסכת השמר לך פן תשכח את הדברים כו', חזור בהן שלא תשכח, או כמו שנהגו לומר לחזן ישר כחך, כלומר גמרת מצוותך, יהי רצון שתזכה לומר יתר מצוות, וה"נ פי' סיימת החומש יישר כחך, א"כ הקהל קוראים בקול רם שנסיים החומש, לכן אין סברא ונכון לקרא עוד לאותו גברא תוך החומ' השני, וכן מסתברא שלא לקרות מחומש לחומש בשבת אח', ותו לא מידי. עושה שלום במרומיו כו'

הנה רואים שמהר"ם מיניץ מדייק היטב בדברי האגודה (שאינם מפורשים באור זרוע) שכתב שקוראים שתי פרשיות, ושהוא קורא לפרשת השבוע חיובא דיומא, ואפילו שמחברים שתי פרשיות זה חיובא דיומא. אמת שכל הסברות האלו ראויות הן לעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן וברוך המקום שזיכנו ללמדם, אך ברור שהם לא עולים בקנה אחד עם שיטת הראב"ש המובאת באור זרוע וכנראה אורחא דמילתא נקט בעל האגודה וכמעשה שהיה בקלוניא. (ולפלא ראה בשו"ת זכרון יהונתן או"ח סימן ב להגאב"ד דביאלוסטוק שהקפיד בחריפות יתירה וכתב וז"ל והמהר"ם מיניץ לא ראה גוף דברי האו"ז כי הספר הזה לא נתפשט בימיו רק מה שהובא ממנו בקצרה בספר האגודה, אבל אלו היה רואה עיקר דברי האו"ז כמו שהוא לפנינו בודאי היה חוזר בו, ומזה תראה שאין להורות מתוך הקיצורים כי גם רבותינו גדולי האחרונים ז"ל שגו בזה עכ"ל ועיין בשו"ע חו"מ כה:ב ודו"ק.)

לסברת האור זרוע שאין קבע לפרשיות אזי אין מוסג של ב' או ג' פרשיות. יש רק מה שקוראים היום ויהיה כמה ארוך שיהיה. למהר"ם יש קבע לפרשיות וגם יש עניין לחבר פרשיות כדי לסיים כל התורה בכל שנה, אלא שלא ניתן לנו כלים לאפשר את זה אלא חילוק פרשה אחת לשנים או חיבור שתי פרשיות כאחת. ולפיכך במקום שיצטרך לחבר שלש פרשיות יחד, אי אפשר לקרוא כולם ואונס רחמנא פטריה דאין תקנה לחצאים דממה נפשך לא השלמנו התורה. (מיהו כנראה שאם קהל ביטל שתי שבתות שהיו צריכים לקרוא בהן פרשה אחת המחולקת לשתיים, כגון משפטים ואם כסף כדלעיל, נראה שאפילו לדעת מהר"ם אפשר לקרוא כל פרשת משפטים עם פרשת תרומה במחוברים כשהחוזרים לביה"כ, וזה דלא כהאומר דין תשלומין לקמן.)

ועוד החמיר המהר"ם מיניץ ואסר לקרוא בשבת אחד משני ספרים משום מנהג לחבר פרשיות מחוברים על ידי קורא אחד ושלא מצינו בשום דוכתא שקורא אחד יקרא משני חומשים. ואם קבלה היא נקבל, ואם סברא היא יש להשיב, שהרי הכהן הגדול קרא בספר תורת כהנים ומחומש הפקודים באותה קריאה עם אותן ברכות כדאיתא ביומא ע', ואף שלא קרא בקרבנות היום מתוך הספר עצמו, זהו משום טירחא דציבורא וכבוד התורה שלא לגלול ברבים. וכן ביומא שם הטעם שמוציאים עוד ספר תורה למפטיר בחגים הוא כדי שלא לגלול בציבור, ולא מפני שעוברים מחומש לחומש אחר. וכן איתא בתוספתא מגילה פרק ג שאם שינה ושייר בסוף ספר רק כדי שיקראו ששה קורא אותן ששה ועוד שבעה בחומש אחר, ומפורש דבמקום צורך אפשר לקרוא בשני חומשים בשבת אחת.

והנה מה ששייכת המנהג לחבר סדרים מחוברים בקורא אחד, כך מובא בספר תיקון יששכר בשם הגאונים ז"ל, ואכן כן המנהג פשוט בארצות המערביות, אך דא עקא שאחינו בני תימן נוהגים עד היום הזה להתחיל סדרא בתרא בקורא חדש שלא כמנהגנו. וכן עיין בלבוש סימן רפב שאם מוסיפים על הקרואים במחברים יש לקרוא ד' בסדרא קמא ועוד ד' בסדרא בתרא כדי שיהיו שווים, ומשמע שאין דין חיבור במיוחד (והחולקים שם חולקים שלא מן השם). ולפלאי פלאים שמנהג חיבור זה או מנהג ברכת חזק ונתחזק יגרום לביטול קריאת חובה לציבור.

איברא דיש מן הראשונים דפליגי על עיקר דינו של האור זרוע מחשש קלקול הסימנים ליו"ט, עיין בשו"ת מהרי"ל חדשות סימן קמב, ויש דפסקו כהאו"ז בצנעא אבל לא ברבים מחשש להיות מן המתמיהים, עיין לקט יושר נד:ב, אך אין חששות אלו מובאים להלכה וכדלהלן בשו"ע (אך עיין במהריק"ש או"ח קלה ובשבות יעקב ג:ו ודו"ק).
עד כאן בדברי הראשונים ז"ל אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים.
דין זה מובא לאור על ידי הרמ"א בדרכי משה ומשמע למפתו וז"ל השו"ע או"ח קל"ה:ב

מקום שמפסיקין בשבת שמפסיקים בשבת בשחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ובשבת הבאה:
הגה: אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת (אור זרוע) (ועיין לקמן סימן רפ"ב):

יש לציין, מה שהפנה לקמן סימן רפ"ב שם מדובר בדיני הוספת קוראים בשבת ונראה כוונתו שהוספת הפרשה שבוטלה נעשית על ידי הוספת ז' קרואים ולא כדרך המחברים, וזה דלא כהמהר"ם מינץ וגם משמע קצת דלא כהאור זרוע עצמו שכתב וז"ל יקראו שתי פרשיות כאחת עכ"ל ודימה בהדיא למנהג המחברים הרגיל. אכן קשה לברר אם הפניה זו היא מדברי הרמ"א עצמו או ממדפיס כל שהוא, ולא מר בריה דרב אשי חתים עליה.

ומכאן לדברי האחרונים. ראש וראשון בהם, דברי הגאון החסיד הרב אליהו מווילנא, שחידש בביאורו שפסק הרמ"א הוא מדין תשלומין כעין תפילה. סברא זו העלינו בתחילה, ויש בה השלכות להבנת סדר קריאת התורה כחלק מתפילה בציבור, ושמעתי בשם הגרי"ד זצ"ל שמי ששמע קריאת התורה עם ציבור שונה מהציבור איתם התפלל לא קיים מצוותו כהוגן. אך בכל זה חברא דחברא לית ליה למרן הגר"א בראשונים בזה שלא דיברו בלשון תשלומין כלל, אפילו המהר"ם מינץ שגם כן לא איפשר קריאת פרשיות הרבה, מיגו דלטובתו היה ראוי להעלות סברא זו על שולחנו. וישמע חכם ויוסף לקח, ונקבל שכר על הדרישה. לסברא זו כנראה קוראים רק קריאת השבת שעברה ואפילו היו מחברים ואפילו בספר אחר ורק אם לא בוטל במזיד, הכל כדין תפילת תשלומין (כן דייק בבאור הלכה ובשער הציון או"ח קלה, אך בספר מרפא לנפש (א:מא:ג) פקפק בדיוק זה מאד). מיהו,

למעשה מובא בתוספת מעשה רב (אות לד) שהגר"א עצמו כשיצא מבית האסורים צוה לקרוא לפניו את כל הפרשיות מארבעת השבתות שחיסר, וממילא אין לנו למצוא חידושים לדינא ממה שדימה דין זה לתשלומין בביאורו.

בספר מגן אברהם הביא דעת המהר"ם מינץ שלא לקרוא יתר על שתי פרשיות ולא בשני חומשים, אך מביא גם הגהות מנהגים (טירנא, שבת שחרית מא) שכתב שלא נראין דבריו בעיניו.

ואכן נחקלו האחרונים בזה שהכנסת הגדולה (רפב) והעולת תמיד (שם) והעטרת זקנים (קלה), והדגול מרבבה (שם), והחכמת שלמה (שם, בעניין פרשת פנחס), והסולת בלולה (קלה:א), והשלחן עצי שטים (ו:ה אלא שאין למחות בידי המשלימים כל הפרשיות), והשערי אפרים (ז:י מעיקר הדין אבל מרשה להחמיר לקרוא יותר, וכן איתא בשער קריאת התורה ב:ז לרב דוב בער קאראסיק) והמשאת משה (או"ח ב:א), והברכת הבית (מד:יב) ועוד הסכימו לדעת המהר"ם מינץ.

אך באליה רבה וזוטא, וזכור לאברהם (או"ח ס ושכן עשה מעשה לקרות קרח חקת ובלק ביחד בשנת ה'תקנ"ג מפני השודדים הארורים הקירגאליס), ובגדי ישע, ושתיילי זיתים, וש"ת זכרון יהונתן (או"ח סימן ב' ושכן עשה מעשה לקרוא ג' סדרים בשבת אחת), והחיד"א (יוסף אומץ יב:ז, לדוד אמת ט:ב ושם בשם המטה יהודה), ופרי חדש (קמד:א) ומהר"ם שיק (או"ח שלה ושכן עשה מעשה רבו הגאון רנ"א) והגר"א (כדלעיל שעשה מעשה לקרוא הרבה פרשיות בצאתו מבית האסורים) ובית דוד (שלונקי, או"ח קו) ותלמידו הדבר משה (ב:א ושכן עשה מעשה דלא כמהר"ם לקרוא פקודי עם ויקרא על סמך הבית דוד ושאיין חשש ברכה לבטלה בכל קריאה בציבור, ומובאים דבריו להלכה בעיקרי הד"ט ובאמת ליעקב) ונוהג כצאן יוסף (ויקהל-פקודי א, ושסהכים לחמיו ר' יהודה מילר זצ"ל שעשה מעשה בר"ח אייר ה'תס"ב שבאו הצרפתים בראשית מלחמת הירושה הספרדית לעירו קליווא ולפיכך קראו בשבת הבאה תזריע מצורע אחרי וקדושים כולם יחד) וברכות מים (סימן קלה בדיונו אחרי השלג הגדול בירושלים תובב"א בט"ו בשבט ה'תקמ"ז אשר בעקבותיו קראו בשבוע הבא בשלח עם יתרו) ובשלחן הטהור (קלה:ג) ובצל החכמה (א:ז) והלל אומר (סימן פ) וירך יעקב (סימן טו-טז שעשה מעשה לקרות מטות ומסעי עם פרשת דברים בשנת התר"ץ) ובני ציון (ליכטמן, קלה:ג שכן משמע באו"ז עצמו) וקריאה הקדושה (ב:טו:ה, וע"ע שם ב:י:ג) ועוד, כולם הסכימו דלא כמהר"ם מינץ שיש לקרוא כל הפרשיות שבוטלו או אפילו בין ספר לספר. וכן נוטה בשו"ת ממעמקים (ד:א בעניין עובדי הכפייה בגטו קובנה).

ובמשנה ברורה הביא כל הדעות ולא הכריע, ושמא דעתו נוטה קצת כדברי כלם לחומר, ואיננו ברור כל צרכו. ובערוך השלחן נקט בפשיטות כהא"ר דלא כהמ"א.

ובדין זה של ביטול הרבה שבתות שאינו שכיח כלל ואין אנו יכולין לנפוק ולהזי מאי עמא דבר, יש לעיין כיצד להסתלק מן הספק ובאיזה רמת חיוב מדובר. מצד אחד, אם נחמיר שלא לקרוא פרשיות יתרות בשובינו לבתי תפילתנו בשלום בב"א, הרי תקנת משה קריאת התורה בשבת בבוקר בז' קרואים קיימנו לכתחילה ולמהדרין כדי שלא ילכו שלשת

ימים במדבר ולא ימצאו מים, אך לא קיימנו המנהג המקובל והמשובח לסיים את כל התורה בכל שנה. ועיין היטב בדברי האור זרוע שמשבח ומפאר את חשיבות קריאת כל התורה בפני העם ולהזהיר בפניהם חקים ומשפטים ואעפ"כ מסיים שלקרות מה שביטלו הוא ז"ל מצוה מן המובחר עכ"ל. ובפרט בימינו שרוב לימוד היהודים בשיעורים ובספרים נדפסים וכדומה, וקריאת התורה ברבים אינה מוקד תלמוד תורה דרבים כבעבר, ובפרט בימיהם שנהגו במתורגמן, אלא שעדיין יש לה חשיבות כטכס כבודי צבורי וכזכר למעמד הר סיני ועוד. ועם כל זה, וברוב חשיבות מנהג וותיק וחביב זה, אפשר שיש לוותר עליו בשעות הדחוקות והצרות האלה ובטורח רב עד מאד לקרוא כל כך הרבה פרשיות בשעה חדא, ובפרט בימינו שקשה הכוונה לרבים עד מאד וד"ל. ואע"פ שהאור זרוע בפירוש פסק במקום טירחא דציבורא, שאני טירדא דשתי פרשיות משל הרבה פרשיות שאיכה ישאו טורחם הרב עד כדי חשש כבוד הבריות, וראה בשו"ת זרע אמת (ג:יז) שהתיר ליישוב שלא היה להם בעל קריאה עד פרשת מקץ שלא להשלים מהטעם הנ"ל). (ויש לשקול בכובד ראש אם אנשים שמוכנים לסבול כל כך הרבה טירחות לעת עתה לכמה דברי חול לא יהיו מסוגלים להפריש פעם אחת כמה שעות לכבוד תורתנו שלא תהא קלה בעיניהם, וד"ל). והעירני אחד מדידי שליט"א שמא י"ל שבאשר סיום כל התורה בכל שנה הוי מנהג שמא במקום ביטול הציבור לא נהגו בכך (ואפילו להאז"ז י"ל דבמקום ביטול התמיד בכל כך הרבה שבתות לא נהגו בכך).

מאיך גיסא, אם נחמיר לקרוא כל הפרשיות שבוטלו בשובינו לבתי תפילתנו בשלום בב"א, הרי ברור שלדעת האור זרוע ודעימיה יקוים בנו תקנת קריאת התורה ומנהג לסיים כל התורה בכל שנה ונזכה להזהיר העם בכל משפטי וחקי התורה הקדושה. אך לדעת מהר"ם מינץ ודעימיה מה תהא עלינו? באופן יותר כללי, נוכל לשאול מה נפסיד בהוספת קריאות בתורה מעל ומעבר למקובל לאותו זמן? ידוע מנהג רבים לקרוא בתורה אפילו מה שקרא אחר אף שאינו מוציא אף אחד ידי חובתו, ובפרט בשמחת תורה מקילין בזה (כדאיתא או"ח רפ"ב) ובוודאי שאפשר להקל בזה בשעות הדחוקות והצרות האלה. אך כל זה בפסוקים שהם מעצמם חלק מקריאת היום. האם מותר להוסיף ולקרוא מפרשיות אחרות אפילו כשאנו מוציא אף אחד ידי שום חובה (כבנידון דידן לדעת המהר"ם ודעימיה)?

כנראה שאכן סומכים על דעות כאלו בשמחת תורה בקריאת חתן בראשית ואולי גם בקריאת וזאת הברכה בערב, קריאות שאין להם שורש וענף בגמרא. אכן בעבר גם היו מנהגים שונים בקריאת פרשיות אחרות כגון פרשת ואברהם זקן לחתן (עיין ערוך ערך חתן) או קריאה בשעת הנעילה או בתפילת המנחה דיו"ט. וכנראה סומכים על הסברא שכל קריאה בספר תורה בפני עשרה היא חלות מצוה ומברכים עליה (עיין באחרונים דיון מפורסם) אף שאינו ברור שעולה למנין הקרואים. נראה קצת שדיעה זו היא מבוססת על הסברא שאין קבע לפרשיות ובכל יום ראוי לקרוא כל התורה כולה, שאותה חלק עליה

המהר"ם מינץ, אך עם כל זה נראה שאפשר לסמוך עליהם בעת זו אם יקראו פרשיות רבות שבוטלו בתורת ספק הוספה, ובפרט שסברת האור זרוע ודעימיה שרירא וברירא. עד כאן ראינו שציבור שביטלו באונס קרה"ת בהרבה שבתות אפשר וראוי לקרוא כל הפרשיות שביטלו בשבת הבא, כסדרן, עם שבעה קרואים לכל אחד ואחד כדי שלא לכבד סדר אחד מחברו וכדי להחמיר שפרשת השבוע היא תיקרא בשבעה קרואים כדין לבדה בלי הוספות, וכדי להנצל מחיבור שני חומשים בקורא אחד. ואם בציר מהם גברי ידאגו שלא לקרוא לאחד בשני חומשים ולקרות כמה שאפשר בפרשת השבוע האחרון. ומכל מקום לצבור הטרוד מקשיי המגפה והכוונה, בוודאי יש מקום גדול להקל עליהם מלחיבם בכך משורת הדין. וטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה.

מכל מקום, כל זה לעניין מעשה קלוניא, ושמא מעשה קרוניא שונה ממנו? נידון דידן האידיא היא שאין ציבור כלל בבתי כנסיות בשבתות ולא רק מבטלים קריאת התורה אלא גם תפילות הציבור בכלל, כידוע מפני פיקוח נפש. שמא בכלל בנידון דידן אין צורך כלל להשלים הפרשיות שבוטלו עבור הציבור מפני שלא היה ולא נברא ציבור שביטלם? במילים אחרות, כל ציבור שהצטבר לאורך כל שבועות המגפה הזאת אכן קראו הפרשיות, ושמא פסק הראב"ש בקלוניא היה רק כשיש ציבור שהתפללו יחד ומשום אונס פתאומי נפרדו ולא הספיקו לקרות התורה כבמעשה של מהר"ם מינץ. להם חל חיוב לקרוא בשבתות אלו ולהם צריכים להשלים הקריאות. (סברא זו נאה לדעה שקריאת הפרשה שבוטלה הוא מדיו תשלומין.)

כן פסק להדיא השערי אפרים (ז:לט להגרא"ז מרגוליות שחיבר אותו בהיותו רב בברודא ה'תק"פ) ובספר החיים (סימן קלה, להגר"ש קלוגר, שגם חיבר אותו בהיותו רב בברודא ה'תקפ"ה), אך מדברי המהר"י וויל, והנודע ביהודה (עיין בספר לשון חכמים (ג:)) להר"ר ברוך יהודה הלוי ברנדס מתלמידיו בפראג שכתב וז"ל ושמעתי שכן הורה גבר בגוברין אמ"ו הרב הגאון אמיתי אב"ד ור"מ מהר"י לנדא זצ"ל שבטלו קריאת שבת אחת ע"י אונס תגבורת המים שהי' פה בשנת תקמ"ד לפ"ק ופסק לקרות אותה שביטלו מקודם אבל לא שמעתי טעמו עכ"ל ואונס תגבורת המים הוא המבול הגדול של 1784 שידוע שקרה בין 27 ל-29 לפברואר למניינם, שביניהם ו' אדר ה'תקנ"ד שהיה ראוי לקרות בו פרשת תרומה), והזכור לאברהם, והר"י יהודה מילר זצ"ל, והלקט יושר שעשו מעשה בדבר מפני חרם הגלחים או מבול מים או שודדים בעיר או מלחמה בעיר, נראה פשוט שגם לא התפללו בצבור באותה שבת ואעפ"כ קראו לשבת הבאה. וכן בשבות יעקב ג:ו, וחיים שאל (א:עא:ה), ומקור ישראל (שו"ת סימן קה) וברכות מים (שעשו מעשים בשכונות שונות בירושלים באותה שבת אחרי השלג), והפדה את אברהם (מערכת ק אות יט), והלל אומר (ב"שבת השחורה" ה'תש"ו וקראו פרשת קרח בשבוע הבאה עם פרשת חוקת) וירך יעקב מפורש שמנין שבוטל משלים הפרשה שבוטלה, ולא רק שביטלו הקריאה. ומסתימת שאר הראשונים כן מסתברא לענ"ד, דהיה להם לפרש, וכן נקטו כל הני רבותא מסתימתם. וכן פסק בשו"ת תשורת ש"י סימן תנט (במעשה ונסגר בית הכנסת מחמת גשמים) וכן בשו"ת מתת ידי סימן יד (במעשה ונסגר בית הכנסת בפרשת יתרו ה'תשכ"א מחמת ריבוי שלג).

(וכמדומני שכן המנהג כיום במדינת פלורידא כשסוגרים בתי כנסת בעת סערות וסופות).
ופרט דין זה שכיח הוא וכנראה המנהג ידוע מדורי דורות דלא כמרן השערי אפרים.
שאלה דומה ידועה לנו מסוגית הנוסעים מחו"ל לא"י אחרי פסח שחל להיות בשבת.
שאלה זו נפוצה ומלובנת ולא אכנס בה לעומקה כעת, אך לרוב מנין ובנין מהפוסקים אין
חיוב מעיקר הדין לבן חו"ל הזה לארגן מנין של בני חו"ל כדי לקרוא שתי פרשיות שחובת
הקריאה היא על הציבור וכל מי שמשותף בציבורי א"י מקיימים תקנתם בקריאת מנהג
בני א"י. אך בכל זאת אין איסור בדבר ורבים הם המהדרין לשמוע קריאות הפרשיות
במנין מיוחד בשבת כזו. ושמה שם נמצא מנהג ליתלות בו להקל דלא כהאו"ז?
אכן נידון זה אינו דומה לראיה שהרי מי שבא למקום חדש יוצא במנהגים שלהם ולא
מטריחין יחיד לאסוף מנין כדי לקיים בעצמו מנהג קריאת כל התורה בשנה. אבל בנידונינו
בהכרח המנין ההוא כבר ייאסף בעצמו ושמה אי אפשר לפטור מנין שכבר נאסף מחובת
כל בני המנין במנהג החשוב ההוא. אין פה לא מנהג ארצי שונה (כגון מנהג בני א"י
שקראו סדר נשא בז' סיון) ולא מנהג פרטי שונה כדי להישען עליו, אא"כ נפסוק דיש קבע
לפרשיות כהמהר"ם מינץ דלעיל דיש פרשה שהוא חובת היום במובן חיוני ומהותי אפילו
למי שעוד לא שמע הפרשה הקודמת. (וכנראה יש חובת היום המשתנה לפי המקום,
ודו"ק.)

בניסוח הבריסקאי יש ממה נפשך: אם קריאת התורה היא חובת היחיד, הרי כל
היחידים חייבים לקרות כל הפרשיות שבוטלו, ואם היא חובת הציבור, הרי כל בני הציבור
וכל הציבורים באזור כולם עומדים עדיין במקום שפסקו בפרשה הראשונה שבוטלה ומשם
חיובם הציבורי כמו לפעמים שכל בני א"י קוראים פרשה שונה מבני חו"ל כפי מנהג
הציבור הרחב שם (ועליהם לקרוא הרבה פרשיות ביחד מיד רק כדי לחזור לסדר המוכר
לא בגלל שממש חייבים עכשיו בכולם, ואם ירצו לקוראם שנים שנים לכל שבוע עד
שמחת תורה, באופן עקרוני הרשות בידם לדעה זו, כמפורש בשלחן הטהור שם וכן בשער
קריאת התורה שם. העיקר הוא שכל קהילה יבחר סדר פרשיות כדי שיגמור אותם בכל
שנה וכמו דכתב הרא"ש בחזוה התנופה וכמו דהנהיג ר"ת בצרפת סדר חדש וכדלעיל).
ולכן בנידון דידן שכל הציבור הרחב לא שמעו הפרשיות שבוטלו, לדעת האור זרוע
ודעימיה דאין קבע לפרשיות עדיין יש לקרוא כולם ולדעת המהר"ם מינץ ודעימיה דיש
קבע לפרשיות אפשר דאין צורך לקרוא אלא האחרון, ובדיוק כדלעיל.

יש לזכור שדין השו"ע דלעיל שמקום שמפסיקים בשבת שם קוראים לשבת הבא הוא
ההלכה היחידה בקריאת התורה בשבתות שנודע לנו מימי התנאים במשנה ובתוספתא
ומובאה בש"ס להלכה. מסתבר שראו בדרישה זו לקרוא כסדרן באותו צבור את עצם
תקנת משה או לפחות דינא דגמרא מדרבנן. הלכה זו לא תלויה בשום מנהג, בין מנהג
לסיים התורה בשנה אחת או בשלש שנים, ואפילו בלעדה מעיקר הדין יש לקרוא שבעה
עולים לפחות ג' פסוקים לכל אחד ואחד כסדרן משבת לשבת באותו צבור. ואם צבור שלם
לא קרא ברור שצריכים להתחיל ממקום שפסקו. מה שנתר לנו הוא לברר אם הציבור

האמור שם הוא כל צבור של עשרה אנשים, או לכל קהילה שלמה, או שמא רק למדינה שלמה או עדה שלמה.

ועיין בעולת תמיד (רפב) שדין השלמת פרשיות כשבוטלו נוהג רק כשבוטלו בכל העיר ולא רק במנין אחד (ותלה עצמו בדוחק על מעשה של המהר"ם מינץ שסיימו הקריאה בבית כנסת אחד בעיר, עיין א"ר), וכן סברא הוא שקרה"ת היא חובת הציבור במובן הקהילתי ולא במובן של סתם אסיפה של עשרה בני אדם. הנוסעים מחו"ל לארץ אינם מהווים צבור קהילתי אף אם יארע שיתפללו בחדר אחד ולכן אין להם חובת קריאה במיוחד, ודלא כבנידון דידן שכל בני העיר מוסגרים ומוחלטים ובודדים ועל הקהילה לדאוג להשלים הקריאות.

ואיברא יש להעיר דבמעשה קלוניא עצמה כתוב במפורש שאחד קיבל ועיכב תפילה וקרה"ת ומפורסם מנהג קבילה שנהגו בימיהם לעכב החזן מלהתחיל (עיין בחתם סופר או"ח פא ועוד) ונקרא בלשונם ביטול התמיד, ודחוק לפרש שהתפללו בצבור בקלוניא בשבת ההיא בלי ש"ץ בעת הקבילה (והמנהג לקבול קודם יוצר כדאיתא באו"ח נד:ג), וממילא קשיא להשערי אפרים דצע"ג אם חובת הקריאה יחול על האנשים בלי שיקבעו עצמם כציבור.

והנה נראה בהיות אחרי המגפה בשובינו לבתי תפילתנו בשלום כי"ר צמאים לדבר ה' ושואבים מים בששון ממעיני הישועה, על כל רב ביתו לשקול אם קריאת כל הפרשיות היא אפשרי בנידון דידיה, ושמא רק במנין מצומצם מוקדם המיוחד לכך כדי להוציא את חובת הציבור ככלל, ואם לאו רחמנא פטריה דתליא באשלי רברבי ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון אדם את דעתו לשמים.

בברכת ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגף

הוספה

במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום אחרי זה כמה חדשים שהמגפה בינינו ורבים חללים קדושים הפילה, יהי זכרם ברוך לה"ה, ונפשנו קצה בהאריך הימים ובכל זאת אנו לי-ה ועינינו לי-ה מצפים לישועה אע"פ שתתמהמה. ועתה בעת כנוס היהודים להתפלל ולזעוק לפני אבינו שבשמים רבו החששות לפקוח נפש במנינים צפופים וארוכים ובכן ברוב רובם של קהילותנו לא הותרו לקרוא את כל הפרשיות שביטלו, והנה נידוננו לפנינו אם עדיין יש אפשרות להשלים הקריאות שלא כסדרן, וזה עתה החלי בעזרת רופא כל חולי.

הנה מסתימת כל הפוסקים דלעיל דפסקו כמהר"ם ודעימיה שצבור שבטלו ב' פרשיות אין להם תקנה משמע שאכן אין לנו תקנה, וה' ירחם על עמו החפצים בדבריו והחיים בהם, דפשיטא דאסור להכנס אפילו לספק סכנה כדי לקרוא בתורה בצבור. וכן בין למנהג מדינחאי בין למנהג מערבאי בין לכל מנהג ומנהג שהובא לעיל, פשיטא שתקנת חכמים היא לקרוא בתורה כסדרה כדאיתא במשנה מגילה ג:ג ורק מפסיקים לחגים (ולדעת ר' אמי שם גם לר"ח וד' פרשיות וכן נראה שהיה מנהג מערבאי ואכמ"ל).

וכל זה לכתחילה וכשהשנים כתיקונם, אך בנידון דידן האם יש מקום להשלים הקריאות אפילו שלא כסדרן? לדעת רוב הפוסקים דלעיל שחייבים היינו לקרוא כל מה שחיסרנו, נידוננו דומה לקורא שדילג בטעות תיבה או פסוק דמה לי פסוק אחד מה לי אלף פסוקים (ושמא לזה כיון הרמ"א בהפניתו לסימן רפ"ב שמא לסעיף ז' ודו"ק). ועיין במסכת סופרים יא:ו שמחלק בין שחרית של שבת לחול וכן במנחה וז"ל

ואם קרא ודלג על פסוק ולא קראו אם קרא עשרה מן הפסוק המדולג ביניהם אינו חוזר ואם בתוך עשרה הוא יחזור ויקרא עשר כראוי על ששתן שאין מדלג זו בחול ובמנחה בשבת ובמנחה של יום טוב, אבל בשבת אם שכח ועבר על פסוק ואחר כך נודע לו חוזר וקורא אפילו לאחר שהפטיר בנביא והתפלל מוסף מפסיק מיד וקורא

הנה מדין זה רואים שאפילו אם דילגו איזה צבור את כל הפרשיות שביטלו עדיין חייבים לחזור ולקוראן אפילו אחרי התפילות. אך יש לעיין אם כשחוזרים לקרוא את הפסוקים המדולגים האם חייבים לקרוא משם והלאה כסדרן או שיש לקוראם לבדם בסירוגין למפרע, וכבר דנו בזה הראשונים ז"ל, דהאור זרוע שלנו דלעיל כתב שם וז"ל ואין לומר שאין לקרות משום טורה צבור דהא אמרינן במסכת סופרים שאפילו בעבור פסוק א' חוזר וקורא כל הפרשה כדפרישית לעיל (סימן מד) עכ"ל ומוכח דלדעתו אין לקרוא למפרע וחייבים לקרוא את הכל כולל מה שכבר דלגו אליו וקראו. אך בהגהות מיימוניות (תפילה י"ב) הביא עוד פסקא ממסכת סופרים כא:ז וזה לשונה:

מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה שאפי' אם דלג פסוק אחד ולא קראו והחזיר את התורה ואומר קדיש חוזר ופותח ומברך וקורא הוא ושנים אחרים

ופירש בהג"מ קורא הפסוק המדולג עם שני פסוקים אחרים הסמוכים לו כדי שהקריאה לא תפחות מג' פסוקים. ובזה מוכח שמותר בדיעבד לקרוא את הפסוקים המדולגים למפרע שלא כסדרן ויש לחשוש לטירחא דציבורא דלא כמרן האור זרוע. ושמא הראב"ש באור זרוע לא היה לו גירסא זו במסכת סופרים או שמא פירשו פירוש אחר דהיינו קורא הוא העולה ושני קוראים אחרים את שאר הפרשה כדי לא להוציא ספר תורה בלי לקרות בו לפחות תלתא גברי, ודו"ק.

וכן איתא בתוספות רי"ד (מהד"ת מגילה יז.) שהא דתנן הקורא את המגילה למפרע לא יצא היינו דווקא במגילה ולא בתורה, שכן שם הקורא את המגילה על פה לא יצא מה שאין כן בתורה שהכהן גדול קורא בעל פה לעת הצורך. וכן משמע בתוספתא (ברכות ב:ג, מגילה ב:א) שהקורא למפרע לא יצא היינו בק"ש ובמגילה ובהלל ובתפילה ולא נקט קרה"ת. ובפרי חדש (או"ח קמד:א) הביא ראיה לזה מקריאת המלך בחג (סוטה ז:ח) שהיה קורא פרשת כי תכלה וחוזר וקורא פרשת המלך למפרע, אף שיש לחלק. (ועיין עוד במגילה ל. ובטורי אבן שם ודו"ק.)

הבית יוסף (או"ח קלז) רק הביא דברי ההג"מ ולא השגיח בדעת האו"ח וכן פסק בשו"ע (שם סעיף ג) וכן פסקו כל האחרונים (מלבד בשו"ת יפה נוף או"ח סימן כא לאחד מקדמוני אחרוני אשכנז הרב יצחק מזיא אשר הסיק כן מדעתו, ותימה), ובלבוש נתן טעם בזה וז"ל ואע"פ שבאופן זה תהיה הקריאה שלא כסדר לית לן בה שאין סדר לכל פרשיות התורה שהתורה מגילה מגילה ניתנה ואין מוקדם ומאוחר בתורה עכ"ל.

וכעין זה מצינו לקרות שלא כסדרן במקום הצורך בימי הפסח שקורין כסימן משך תורא וכו' כדאיתא במגילה לא: ופירש הר"ן שם בשם הראב"ד שהיה ראוי לקרות כולם כסדרן אלא שדוחין פרשת בשלח ליום ז' שבו עברו בים ביבשה ומקדימים פרשת שור וכשב ליום הנף עצמו (וע"ע בפרישה או"ח סימן ת"ץ).

אך כל זה באותה שבת שדילגו הפסוק וסתמו האחרונים ולא פרשו מה הדין אם רק נודע הדילוג למחרת השבת, אך קשה לחלק בין דילגו פסוק אחד לדילגו רוב הפרשה או אפילו כולה, שדינו כבר מבואר לעיל, והנה אפילו המהר"ם לא העלה על הדעת שיש לפטור את הצבור מקריאת פרשת פקודי מחמת קריאת רוב הפרשה, דלא אמרינן רובו ככולו שדברי תורה דברים חשובים הם ולא בטלים ואדרבא פשיטא שכל פסוק ופסוק וכל אות ואות קדושים הם ואפילו עטרות ודיבן חוזרים עליהם. וכן דייק במגן אברהם ובביאור הלכה סימן קלה.

ולפי זה הקהלות שלא הותרו להן מיד לקרוא את הפרשיות שבטלו עליהם לקוראם מיד כשיותר להם, ויקראם בעליה נפרדה לכל חומש כדאיתא בתוספתא מגילה כדלעיל בשו"ת בצל החכמה, ונראה פשוט שלכתחילה יקראם קודם פרשת אותו שבוע שכל מה שאפשר לקרות כסדרן עבדינן, כנלע"ד.

שבתי וראיתי תחת השמש איזה פוסקים שליט"א שחוששים מפני עליות נוספות האלה מחשש ברכה לבטלה, שמא אין הדין כרוב הפוסקים כדעת האור זרוע דלעיל, ושמא הדין הוא שעליות נוספות בשבת חייבים להיקרא ולהיקרה אחר קריאת הסדר הרגיל, ושמא הדין הוא שאסור להוסיף לקרוא בשבת שלא מפרשת השבוע, ועוד שדין דילוג פסוקים משבת לשבת אינו מפורש בכל הפוסקים כדלעיל. ואף שחששות אלו רחוקות הם בעיני ודרך הרבים סלולה לפנינו שכן היא דעת רוב האחרונים ושכן עשו מעשה הרבה מהגדולים ולא ניטה מהם ימין ושמאל, מ"מ יש לעיין אם יש דרך אחרת לקרוא את הפרשיות שלא כסדרן בלי להכנס לשום ספקות כלל ועיקר.

בקצרה, דבר זה הוא אפשרי אך ורק בהוספת פסוקים לקריאות חובה בתוך אותו החומש עצמו, ולכן עלינו לבדוק באיזה ימים בשנה יקראו עוד מחומש זה או אחר וממילא עלינו לדון בהשלמת הפרשיות בימים טובים. דהנה אף דנראה פשוט ממסכת סופרים דלעיל וכן ממחלוקת ר"מ ור"י במגילה ל: שקריאות ימי חול אינן עולות לסדר השנתי ושאין לנו להשלים הפרשיות בימי חול, יש לעיין טובא בדין ימים טובים שנקראו אותם מקראי קודש וקריאת התורה בהם גם מתקנת מרע"ה כדאיתא בשלהי מגילה, אך מאידך מפסיקים בהם מסדר הקריאות של שבתות השנה. (ורבו האחרונים המפלפלים במה שכתב

במסכת סופרים במנחה של יו"ט, ויש ששבשו הגירסא, ואין לסמוך עליהם כלל שלא הכירו המנהג ההוא כדאיתא בביאור הגר"א ועוד, ופשוט, ואכמ"ל.)
ויש לעיין אם החסרון בקריאת ימי חול היינו פגם בעצם הקריאה, שהקריאה אינה קריאת התורה העיקרי שאפשר להשלים בו פרשיות, או פגם בחיוב השומעים, שבכל מקרה יקראוהו בשבת ואין צריך לחזור אחריו מקודם. ונ"מ לעניין דילוג בעליה הראשונה בשבת שאכן כבר קראו אותו פסוק בציבור אך בקריאה שהיא טפלה (עיין במאמר מרדכי או"ח קלז, ובשערי אפרים ה:נט, ובשו"ת יוסף אומץ יב:ו, ובאות אמת כ"ח, ועוד).
והנה נשאל התרומת הדשן (כד) על מנהג בני אושטרייך שקראו כל הקהל יחד עם החזן פרשיות שירת הים ועשרת הדברות, בין בשבתות השנה בין במועדים. בעל התה"ד מיישב המנהג על סמך הדין שכל הקהל יכולים לקרות שמו"ת עם החזן, ואכמ"ל, אך בפירוש התייחס לדין דילוג פסוקים וז"ל:

אבל אין ליישב המנהג דמשום דבלאו הנך פרשיות קורין שבעה בתורה, שהן חובת היום, ואותם שקורין מהנך פרשיות קורין לו גם כן ג' פסוקים קודם שיגיע לפרשה זו, ובהא נפקינן אפילו אי לא הוה קרינן הנך פרשיות כלל; דהא ליתא, דבהגה"ה במיימון כתב שאם קרא ודילג פסוק אחד, אם הוא במנחה בשבת או בשני וחמישי אין צריך לחזור אם קוראין י' פסוקים בלא הדילוג, אבל בשבת אם דילג פסוק אחד חוזר וקורא אותו אפילו לאחר שהפטיר והתפלל מוסף. הא קמן דאפילו פסוק אחד מעכב בשבת, כל שכן פרשה כולה.

ואף על פי שיישבתי המנהג, מכל מקום נכון למי שמדקדק במעשיו שיעמוד אצל השליח צבור ויקרא עמו אותן פרשיות מספר תורה. ואם אינו יודע לקרות, ישמע קריאת ש"צ. אך בשביעי של פסח וביום ראשון דשבועות אין קפידא כל כך, והואיל וקראו כבר הפרשיות בשבתות שלהן, והוי כמו מנחה דשבת ובשני וחמישי וק"ל.

הנה משמע שלדעתו יו"ט דינו בעצם כשבת שקריאתה היא עצם תקנת מרע"ה וכל הצבור בנמצא והקריאה עיקר ולא טפל וכו' ואין ליישב מנהג אושטרייך בהכשרת דילוג פסוקים ביו"ט ככלל. אלא שבמקרה אנו קוראים פרשת בשלח קודם חג הפסח ופרשת יתרו קודם חג השבועות ולפיכך אין צורך לקרוא עתה כל פסוק שוב כדי להשלים את התורה. אבל בנידון דידן שלא קראו הפרשיות בשעתן חזר הדין לעיקרו ושוב שוה יו"ט לשבת.

ויש להוסיף ראיה ברורה שאין להשיב עליה שבכל שנה ושנה קוראים סדר וזאת הברכה ביו"ט אפילו כשלא חל בשבת ואעפ"כ חשבינן ליה להשלמת קריאת השנה, דוק ותשכח.

ולפיכך צבור שרוצה להחמיר בעניין העליות מחשש ברכה לבטלה בנידון דידן שרוב הפרשיות החסרות הם מתורת כהנים ומחומש הפקודים, עליהם לקרוא את כל ספר ויקרא ביום ראשון דסוכות, עם רוב הספר בעליה הראשונה וסוף הספר בעליה האחרונה, וכן

לקרוא את כל ספר במדבר לפחות עד קרבן היום למפטיר. ויש לצרף לזה שט"ו תשרי חל השנה ה'תש"ף בשבת, ובזה פשיטא דאפשר להשלים אז הפרשיות שבוטלו, ואף אם אין דין יו"ט כשבת ליכא בזה שום פסידא או חשש כלל להאריך עליות.

ומי שביטל פרשיות מסוף ספר שמות צ"ע אם יש לו תקנה להחוששים הנ"ל כיוון דליכא שבת חול המועד סוכות השנה, ושמא מותר לקוראם בצום גדליה דתענית צבור הוא וכדאיתא במגילה ל: בצפרא כנופיא. ועוד י"ל נהי דאין שבת חול המועד אבל קריאת המועדות ככי תשא עדיין מעניינא דיומא היא ומותר להוסיף ממנה לפני קריאת פרשת המועדות דתורת כהנים, שכן מצינו בהושענא רבא שבחו"ל קוראים קודם וביום החמישי שאינו מעניין היום וכן אצל אחינו בני ספרד שמקדימים וקוראים מפסוק והיה היום הזה לזכרון כשהג הפסח חל בשבת אף שהוא קודם הפרשה העיקרית לפי דינא דגמרא, והבוחר יבחר ובחרת בחיים.

(ויש לעיין עוד לדעת המגן אברהם או"ח תרפ"ה דאפשר לצאת ידי חובת זכירת מעשה עמלק בקריאת התורה בפורים, שמא גם כן אפשר לצאת ידי חובת פרשת פרה מדאורייתא בקריאת פרשת מטות במעשה טהרת הצבא, וצע"ג.)

וה' יוציאנו מאפלה זו לאורה ויסיר כל מגפה וכל מחלה וכל מיני פורעניות מעלינו השתא בעגלא ובזמן קריב.

(וכן עשינו מעשה כשהותר לנו להאריך פורתא בתפילותינו לקרוא כמה וכמה פרשיות שבוטלו בכל שבת ושבת עד שבע"ה נשלים את עץ חיינו היא תורת יוצרנו בחגי תשרי כנהוג, ויהי רצון מלפני בורא העולם ורופא כל בשר שכשם שזכינו לקרוא את כל חומשי התורה בציבור השנה כן נזכה לשמור את כל דברי תלמוד תורתך הכלולים בהם באהבה ובשלום לאורך ימים ושנים בהשקט ובטחה, ויקוים בנו מקרא שכתוב וכל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. ברוך שומע תפלת עמו ישראל ברחמים.)